

УДК 338.439.5:637.1

**РИНОК МОЛОКА ТА МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ:
СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

О. Томашівський, к. е. н.

Львівський національний аграрний університет

Ключові слова: молочне скотарство, рівень виробництва та споживання молока на душу населення, конкурентоспроможність, розвиток.

Досліджено умови формування ринку молока та молочної продукції у Львівській області. Подано оцінку виробництва та споживання молока населенням регіону, розглянуто вплив вітчизняних й іноземних виробників молочної продукції на регіональний ринок; можливі тенденції й перспективи розвитку вітчизняного ринку молока та молочних продуктів.

Постановка проблеми. Сучасний стан м'ясо-молочного ринку характерний складною економічною ситуацією, зумовленою спадом виробництва, зростанням цін, розвитком інфляції, порушенням економічних зв'язків, соціальною й економічною нестабільністю у країні. Стрімко знизився рівень життя широких верств населення через незабезпечення грошовими доходами громадян необхідною кількістю товарів і послуг, значно зросли ціни, зменшився обсяг споживання продуктів харчування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню проблеми присвятили свої праці економісти-аграрники: П. Березівський, О. Біттер, З. Березівський, М. Пархоμεць [1; 3; 4] та ін. Проблеми підвищення якості продукції та її конкурентоспроможності за виходу на світовий ринок, пошук шляхів удосконалення існуючих і впровадження новітніх технологій висвітлюють у працях Л. Дідківська, Л. Головка, О. Чаварга та ін. Але тут залишається ще широке поле для досліджень. Наша мета – дати реальну економічну оцінку ринку молока та основних видів молокопродуктів на Львівщині.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є аналіз розвитку регіонального ринку молока та молочної продукції, основних факторів впливу на

його розвиток і динаміку, конкурентоспроможності регіональної та вітчизняної продукції, перспективи розвитку регіонального ринку молока та молочної продукції найближчим часом.

Виклад основного матеріалу. Ринок молока та молочних продуктів – складна економічна система, стан і можливості розвитку якої визначаються й охоплюють комплекс природно-кліматичних, організаційно-економічних, науково-технічних, соціальних і політичних умов функціонування продуктивних сил. До найважливіших умов формування ринку належать: платоспроможний попит населення; економічний потенціал агропромислового комплексу; рівень вітчизняного виробництва сільськогосподарської продукції; рівень розвитку ринкової інфраструктури; міжрегіональний поділ праці; характер зовнішньоекономічних зв'язків; рівень захисту внутрішнього ринку тощо.

Процес формування кон'юнктури ринку молока й молочних продуктів пов'язаний із фізіологічними потребами людини споживати певну кількість молочних продуктів і платоспроможністю населення. Споживання населенням Львівської області молока та молочних продуктів, як і в Україні загалом, теж мало негативну тенденцію. У 2008 р. споживання молока й молокопродуктів у Львівській області на одну особу зменшилося, порівняно з показником 2000 р., на 30,9 кг, або на 11,7%. Загалом в Україні цей показник також має тенденцію до зменшення.

Зменшення споживання молока та молочних продуктів пояснюється катастрофічним спадом платоспроможності населення, зростанням цін на молоко і молочну продукцію, скороченням обсягів виробництва молока та продуктів його переробки. Низький платоспроможний попит населення зменшує якість ринку молока й молочних продуктів, сприяє поширенню натуральних, а не грошових відносин, гальмує виробництво молока. З розвитком ринкових відносин відбудуться суттєві зміни у структурі формування ресурсів молока і молокопродуктів та регіональних ринків, що зумовить певні зміни спеціалізації й кооперації виробництва та переробки продукції цього виду в окремих регіонах, а відтак – вирівняє рівень споживання до рекомендованих норм.

Рівень виробництва молока і молокопродуктів на одну особу у Львівській області є дещо вищий, ніж споживання. Спад показника споживання молока й молокопродуктів відбувається через зменшення валового виробництва молока, спад товарних запасів на кінець року, збільшення витрат на зберігання, зменшення обсягів промислової переробки молока, катастрофічний спад платоспроможності населення (див. рис.). Як наслідок – низька рентабельність і висока собівартість молочної продукції, проблеми з реалізацією готової продукції. Прикладом може слугувати ситуація зі Львівським міським молочним заводом, який донедавна переробляв майже сто тисяч тонн молока на місяць. Упродовж декількох років підприємство належало Західній молочної групі. Тут виготовляли молоко, кефіри, сметану під торговими марками «Молочна родина», «Комо». З початку 2009 р. власник підприємства вирішив перенести виробництво молочної продукції на інші підприємства, що належать Західній молочної групі. Така

позиція керівництва Західної молочної групи пов'язана з негативним попитом на молочну продукцію.

Достатньо сучасне заводське обладнання було демонтоване й вивезене.

Рис. Виробництво і споживання молока та молочних продуктів на душу населення Львівської області, кг* [2, с. 111, 278].

Низький рівень попиту внаслідок низької платоспроможності населення призводить до виникнення значних труднощів з реалізацією виробленої продукції. Це змушує вишукувати різноманітні способи виходу на ринки зарубіжних країн. Основні види молочної продукції, які надходять на продуктові ринки іноземних держав, є: згущене молоко та вершки, вершкове масло, сири. Останніми роками обсяг реалізації молочної продукції за кордон суттєво змінився. Різко зменшився обсяг експорту масла вершкового – на 98,8%, що пов'язано зі значним подорожанням його на внутрішньому споживчому ринку.

На регіональний ринок молокопродукції Львівщини впливають виробники сусідніх і південних областей України та міста Києва. Це відомі вітчизняні підприємства з високими технологіями виробництва, якісною й конкурентоспроможною продукцією:

- у Волинській області: ВАТ “Ковельмолоко”, ТзОВ “Нововолинський молокозавод”;

- у Тернопільській: ЗАТ “Тернопільський молокозавод”, ПП “Альма-Віта”;

- у Вінницькій: ТОВ “Люстдорф”, ТзОВ “Підприємство Авіс”, ТОВ “Тульчинський маслосирзавод”;

- в Одеській: ЗАТ “Аттіс-Т”;

- у Миколаївській: ЗАТ “Лакталіс Україна”;

- у Полтавській: ПП “Полтавочка”, ПП “Фабрика делікатесних сирів”;

- у Запорізькій: ТОВ “Виробниче об'єднання Моліс”;

- в АР Крим: ТОВ “СБА ЛТД”, ТОВ “Старая Слобода”;

- у м. Києві й області: ВАТ “Галактон”, ДП “Мілкіленд-Україна”, ЗАТ “Голландія-Україна” [6, с. 511]. Регіональний ринок продуктів скотарства зіштовхується з розвиненими аналогічними ринками Білорусі, Польщі, Росії,

Угорщини, Словаччини. Враховуючи високу ціну й низку інших чинників, офіційна пропозиція молокопродукції іноземного виробництва не має стратегічного впливу на регіональному ринку.

Значний обсяг імпорту продовольчих товарів, у тому числі молочної продукції, відбувався через тіньові схеми. Це контрабанда, «човникове» постачання. Перевагою вітчизняної молокопереробної промисловості перед закордонною є те, що для виготовлення молочної продукції менше використовуються різні штучні замітники, консерванти та добавки. За добре організованої маркетингової стратегії та всебічної державної підтримки наші переробні підприємства могли б витіснити з вітчизняного ринку аналогічну імпортовану продукцію, освоювати закордонні ринки. Для цього, крім поліпшення якості продукції, слід розширити її асортимент (збільшити кількість видів, створити нові зразки упакування різної місткості й ціни).

Особливу роль на ринку молочної продукції відіграють ціни на продукти харчування, в яких відображена конкуренція виробництва та переробки молочної продукції, обсяг підприємницького та природно-кліматичного ризику, зрілість ринкових взаємовідносин, кон'юнктура ринку та співвідношення попиту й пропозиції, кредитно-фінансова політика уряду. Упродовж 2000–2007 рр. ціни на молочні продовольчі товари у роздрібній торгівлі Львівської області суттєво зросли. Із таблиці видно, що ціна 1 кг молока зросла в 3,0 раза. Ціни на молокопродукти також суттєво зросли: масло вершкове – у 2,68 раза, сметана – у 2,16 раза, сир м'який – у 4,9 раза, сир твердий – у 2,9 раза.

На думку керівництва молочної компанії «Галичина», дефіцит молочної сировини, зростання цін на світовому ринку, а також сезонні фактори призведуть до того, що з 2010 р. найбільше подорожчають продукти, в яких молочна сировина утворює основну частку собівартості: фасоване молоко, сметана, кефір. Спеціалісти компанії прогнозують, що у 2010 р. вартість молока в магазині може сягнути 8 грн за пакет. Відповідно зростання цін в йогурто-десертній групі становитиме приблизно 14-15%. За інформацією І. Соломатіна, комерційного директора молочної компанії «Галичина», на початок 2010 р. в Україні достатньо власних запасів масла, що зберігаються на підприємствах ще від піку молочної сезону. Ціни у 2010 р. суттєво залежатимуть від ціни, за якою виробники зможуть купувати масло в Білорусі. «Якщо виходити із сьогоднішньої вартості білоруського імпортованого масла, вартість фасованої упаковки (200 г) в роздрібній торгівлі становить 13-15 грн», – повідомляє комерційний директор ЗАТ «Галичина».

Неоднозначністю характеризується ситуація на ринку твердих сирів. Суттєвого зростання цін на цю продукцію на початок 2010 р. не буде. Пояснюється така тенденція не тільки достатніми запасами готової продукції на складах виробників, а й обмеженою купівельною спроможністю населення, що не дасть змоги суттєво збільшити вже існуючу високу ціну, незважаючи на значне підвищення закупівельних цін на молочну сировину.

Комерційний директор молочної компанії «Галичина» І. Соломатін повідомляє: «На ціну твердих сирів передусім впливатиме попит на російському ринку. В світлі останніх тенденцій доступ українських сирів на цей ринок буде,

швидше всього, обмежений. Відповідно можна передбачати, що в роздрібній торгівлі тверді сири подорожчають у середньому до 50–60 грн/кг» [5].

Таблиця
Середні ціни на молочні продовольчі товари у роздрібній торгівлі Львівської області (у грудні відповідного року, грн/кг)*

Продукт	Рік									2008 р. до 2000 р., %
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Молоко	1,3	1,3	1,5	1,6	1,7	2,1	2,2	3,3	3,9	300,0
Масло вершкове	10, 6	10,4	12,0	13,0	13,4	15,1	16,6	24,4	28,5	268,9
Сметана	5,1	4,9	5,6	5,8	6,1	7,0	7,0	9,9	11,0	215,7
Сир м'який	4,7	5,8	7,1	9,4	10,6	12,9	14,7	22,2	23,2	493,6
Сир твердий	12, 8	14,5	14,0	15,8	18,8	23,7	23,7	33,2	36,9	288,3

*Розраховано на основі [2, с. 65].

За прогнозами Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), світові ціни на продукти харчування знову почали зростати. Подорожчання основних продуктів харчування, у тому числі молока, спостерігається впродовж останнього півріччя. Так, до листопада 2009 р. ціни на молочні продукти зросли, порівняно з найнижчою ціною в лютому 2009 р., на 80%. Майбутні ціни залежатимуть від того, яку політику здійснюватиме Євросоюз щодо своїх запасів масла й молока, збільшення їх пропозиції на світовому ринку.

Висновки. У формуванні регіонального ринку молока та молочних продуктів склалася надзвичайно складна соціально-економічна ситуація, зумовлена економічною кризою з тенденціями економічної, соціальної та політичної нестабільності, зростанням цін, стрімким спадом рівня життя широких верств населення. Важливим стратегічним завданням держави є забезпечення продовольчої безпеки України, що виражається через самозабезпечення країни молоком і молочними продуктами. Державна підтримка розвитку вітчизняного ринку молока та молочних продуктів є бюджетна, податкова, кредитна та зовнішньоекономічна політика, система страхування, сприяння експорту продукції. Україна вибрала курс європейської інтеграції, тому її економіка повинна відповідати та працювати за принципами світового ринку.

Бібліографічний список

1. Березівський П. С. Ефективність виробництва і формування ринку продукції скотарства в Карпатському регіоні / П. С. Березівський. – Львів : Укр. технології, 1998. – 254 с.
2. Статистичний щорічник Львівської області за 2009 рік. – Львів : Головне управління статистики у Львівській області, 2009. – 385 с.
3. Шолудько О. В. Ринок продукції скотарства: проблеми і перспективи / О. В. Шолудько,

- О. А. Біттер, З. П. Березівський. – Львів : Укр. технології, 2004. – 208 с.
4. Пархоμεць М. К. Економічний механізм розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК західного регіону України / М. К. Пархоμεць. – Тернопіль : Екон. думка, Ерудит, 2002. – 328 с.
5. Томашівський О. З. Регіональні особливості розвитку ринку молока та молокопродукції у Львівській області / О. З. Томашівський // Вісник Львівського державного аграрного університету : економіка АПК. – 2006. – № 13. – С. 508–516.
6. Уляницький Д. С. Давят цены / Д. С. Уляницький // Власть денег: всеукраинский деловой еженедельник. – 2010. – № 51-52. – С. 28–31.

Томашивский О. Рынок молока и молочной продукции: состояние и перспективы развития

Исследуются условия формирования рынка молока и молочной продукции в Львовской области. Дана оценка производства и потребления молока населением региона, рассматривается влияние отечественных и зарубежных производителей молочной продукции на региональный рынок. Рассмотрены возможные тенденции и перспективы развития отечественного рынка молока и молочной продукции.

Ключевые слова: молочное скотоводство, уровень производства и потребления молока на душу населения, конкурентоспособность, развитие.

Tomashivskyi O. The milk and milkprodukt: state and perspective development

The article deals with condition of manufacture of milk and milk productions in the Lwiw region. The main problems of the work are opportunities of increase of general efficiency of manufacture, competition and development of branch.

Key words: dairy cattle, the level of production and milk consumption per head, competitiveness, cattle heat, development.